

ВІДГУК

офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента Гуржій Анни Валеріївни – на дисертацію Левчук Аліни Олександрівни на тему: «Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією», подану на здобуття наукового ступеня доктор філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність дисертаційного дослідження. На етапі становлення України, як незалежної держави, важливим завданням є формування антикорупційної політики та запровадження дієвої антикорупційної стратегії.

Проблема укорінення корупції в усі сфери суспільного життя, її масштаби більшою мірою залежать від наявності ефективної системи її попередження та здійснення покарання за вчинені корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення.

Незважаючи на прийняті нормативно-правові акти, стратегії, програми, рекомендації та плани з запобігання і протидії корупції, вона все ж існує і активно прогресує в Україні. В умовах процвітання корупції, державний апарат втрачає керованість, надійність і тим самим створюється загроза національній безпеці України.

В дисертаційному дослідженні висвітлено планомірні кроки до запобігання і протидії правопорушенням, пов'язаним з корупцією, де акцентовано увагу на вдосконаленні нормативної бази, яка б регламентувала досконалі механізми запобігання такому явищу як корупція.

Ефективна протидія корупційним проявам в Україні може бути забезпечена та розв'язана за допомогою реалізації адміністративно-правового механізму протидії корупції, корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Даний підхід є найбільш прийнятним для України, як правової та демократичної держави, та може бути забезпечений створенням оптимального адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, який включає в себе такі елементи як: правозастосовний акт, суб'єкт запобігання та інструменти

публічного адміністрування, використання яких позитивно вплине на стан та рівень корупції в державі.

Актуальність обраної наукової проблематики полягає у наявності значної кількості не вирішених питань, зокрема й тому, що адміністративно-правовий механізм запобігання є досить об'ємним і розгалуженим. Зокрема, в Законі України «Про запобігання корупції» передбачено близько 35 вимог, заборон та обмежень, кожне з яких має свій захисний механізм. Це означає, що порушуючи будь яке з антикорупційних заборон, вимог чи обмежень – наслідком буде вчинене правопорушення, пов'язане з корупцією, відповідальність за яке передбачена як в Кодексі України про адміністративні правопорушення, так і інших нормативних актах.

Питання запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією в рамках адміністративно-правового механізму має досить багатоаспектний характер чим і зумовлена потреба в дослідженні охарактеризувати теоретико-методологічні засади запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, здійснити аналіз виокремлення правопорушення, пов'язаного з корупцією за допомогою методу ретроспективи, розкриття поняття, сутності та складових елементів адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, висвітлення зарубіжного досвіду запобігання корупційним та пов'язаним з нею діянням, а також виокремлення низки послідовних етапів удосконалення адміністративно-правових механізмів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією.

Про актуальність проведеного дослідження свідчить також його спрямованість на реалізацію Основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук на 2019–2023 рр., затверджених постановою президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 р. № 30 (п. 3.4.2.5) та ґрунтується на положеннях Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722/2019; Антикорупційної програми Міністерства внутрішніх справ

України на 2020-2022 роки затвердженої Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 31 січня 2020 року № 84.

Саме тому, обрана Левчук А.О. тема дисертаційного дослідження є актуальною, своєчасною та доцільною.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Достовірність одержаних результатів досягнута дисертантом завдяки використанню як вітчизняної літератури, так і зарубіжної. Автор, при написанні дисертаційного дослідження, враховував праці науковців з суміжних галузей права, а також праці фахівців з філософії та теорії держави та права. В роботі досліджені положення чинного законодавства з наданням пропозицій до його удосконалення.

В роботі, за допомогою засобів адміністративного права, окреслена необхідність виокремлення адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією в окремий самостійний інститут з можливістю подальшого його удосконалення. Правильно обраний підхід до здійснення дослідження з достатнім використанням наукового та емпіричного матеріалу говорить про достовірність отриманих висновків та обґрунтованість запропонованих пропозицій.

Комплексний характер наукового пошуку зумовлений предметом дослідження, що дало автору змогу досягнути певних результатів й обґрунтувати власні нові наукові положення.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація Левчук А.О. характеризується системним підходом до предмета дослідження, є логічно обґрунтованою, в достатній мірі узгоджена з визначеними дисертантом задачами, об'єктом та предметом дослідження. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

З врахуванням сучасних підходів, наявних у юридичній науці, Левчук А.О. формулює основні параметри проблеми, яка вирішується у дисертаційній

роботі, та концептуальні засади її розв'язання, а також спрямовує одержані результати на удосконалення адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом наявних літературних джерел юридичного та методологічного спрямувань.

Дисертаційне дослідження має фундаментальний зміст та є досить обґрунтованим, про що свідчать поставлені дисертантом наукові завдання, які були виконані за допомогою загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зокрема, автор використав такі методи, як формально-логічний, системно-структурний, метод аналізу та синтезу, історичний, порівняльно-правовий, ретроспективний та ін. В роботі використана велика кількість наукових та емпіричних джерел, результати соціологічного дослідження а також використана широка нормативно-правова база.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом, оформлення.

Дисертаційне дослідження Левчук А.О. містить елементи наукової новизни та характеризується системно-логічним підходом.

В першому розділі дисертації, що має назву «Теоретико-методологічні засади адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією» автор розкриває його зміст у трьох підрозділах, де висвітлює питання історико-правового розвитку правових механізмів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, стан дослідження адміністративно-правових механізмів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією та науково-теоретичні підходи до визначення поняття правопорушень пов'язаних з корупцією.

У підрозділі 1.1. автор аналізує еволюцію розуміння корупції починаючи з часів існування людства і до прийняття Закону України «Про запобігання корупції». Здійснюючи порівняльно-правовий аналіз, дисертант дійшов висновку, що до прийняття вищезазначеного Закону на законодавчому рівні поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією» не існувало та не було виокремлене як самостійний термін з характерними йому ознаками та рисами.

Застосовуючи історичний та ретроспективний методи дослідження, автором вперше було виокремлено етапи розвитку механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, виділяючи наступні: перший – (до 1995 року) охоплює період перебування України у складі СРСР та перші роки незалежності, характеризується запереченням існування корупції та порушень, пов'язаних з корупцією на науково-правовому рівні; другий – (1995-2014 рр.) формування національного антикорупційного законодавства, нормативне закріплення поняття «корупції» та «корупційного діяння», формування механізмів протидії діянням, які не являлися корупційними, у вигляді встановлення спеціальних обмежень, вимог та заборон, які визначаються як заходи, спрямовані на запобігання і протидії корупції, визнаються адміністративними та дисциплінарними проступками; третій етап – (з 2015 року) механізм запобігання корупційним проявам розширюється, виокремлюється поняття «правопорушення, пов'язані з корупцією», з'являються нові елементи механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією.

Сучасний стан дослідження адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією охарактеризований автором у підрозділі 1.2., охоплює велику кількість наукових напрацювань, що дозволив дисертанту зробити висновок, що обраний у дисертації предмет дослідження раніше на монографічному рівні не досліджувався, що також свідчить про актуальність обраного напрямку наукового пошуку.

Систематизуючи науково-теоретичні підходи до вивчення поняття правопорушень, пов'язаних з корупцією[»] автор розкриває підходи різних науковців та вчених до розуміння корупції та діянь, пов'язаних з корупцією, а також висвітлює свою позицію щодо тлумачення поняття «правопорушення, пов'язаного з корупцією», де визначає таке правопорушення дещо інноваційною дефініцією, та вважає доцільним введення такого поняття до діючого антикорупційного законодавства. Разом з тим, дисертант не погоджується з законодавчо унормованим визначенням і пропонує власне

визначення поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією» під яким розуміє протиправне, винне діяння (дія або бездіяльність) особи, яка посягає на охоронювані законодавством у сфері запобігання корупції суспільні відносини, пов'язані із дотриманням встановлених вимог, заборон та обмежень, за яке встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність».

Другий розділ дисертаційного дослідження «Поняття та елементи адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією» зосереджений на дослідженні поняття та структури такого механізму запобігання, визначення суб'єктів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, розмежовуючи їх повноваження та функції, а також висвітлення інструментів публічного адміністрування в розрізі вивчення форм та методів, як засобів і способів впливу норм адміністративного права на суспільні відносини.

В підрозділі 2.1. автор на основі аналізу та узагальнення надає власне визначення поняття «адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією» під яким пропонує розуміти врегульовану нормами адміністративного права систему адміністративно-правових засобів, заходів та складових елементів, які при злагодженості та єдності утворюють комплексну систему антикорупційних вимог, заборон та обмежень, реалізація яких спрямована на запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням. Також дисертант визначив структуру такого механізму, в який входить: норма права (антикорупційне законодавство), суб'єкти запобігання та інструменти публічного адміністрування.

Як один з елементів механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією автор пропонує класифікувати суб'єктів запобігання, розподіляючи їх на три групи: суб'єкти із загальними повноваженнями, суб'єкти зі спеціальними повноваженнями, суб'єкти з повноваженнями

учасників антикорупційних заходів. Так, у підрозділі 2.3. розкриває їх види, повноваження та правовий статус.

Інструменти публічного адміністрування розкривають свій зміст в формах і методах діяльності, та є зовнішнім виразом адміністративних дій суб'єктів. В підрозділі 2.4. автор звертає увагу на те, що механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією має доволі широкий арсенал інструментів публічного адміністрування, які можуть забезпечити його ефективне функціонування. Так, дисертант приділяє увагу формам і методам адміністрування, як складовими елементами інструментів публічного адміністрування, виділяючи п'ять форм та три методи публічного адміністрування. Також дисертант висвітлює власну позицію щодо класифікації інструментів публічного адміністрування, розділяючи їх на позитивні та негативні.

Третій розділ «Шляхи удосконалення адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією» містить два підрозділи в яких розкривається питання зарубіжного досвіду запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією та висвітлюються пріоритетні напрямки удосконалення такого механізму.

Окреслені дисертантом у підрозділі 3.1. основні положення світового досвіду запобігання та протидії корупції та правопорушенням, пов'язаним з корупцією на прикладі конкретних держав, дозволили узагальнити певні результати запобігання, виокремивши ті основні положення деяких країн, чий досвід можна перейняти для застосування в Україні.

У підрозділі 3.2. дисертантом були сформульовані етапи удосконалення механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, де автор виділив шість кроків такого процесу. Після проведеного аналізу дисертантом було сформульовано певні пропозиції в питаннях запобігання корупції. Також автор висловлює своє наукове бачення щодо нового підходу до визначення повторності адміністративних правопорушень, передбачених ст. ст. 172-4 – 172-8-1 та 172-9 КУпАП, обґрунтовано пропонує доповнити Главу 13-А

КУпАП «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією» статтею, що передбачатиме відповідальність за використання державного чи комунального майна у приватних інтересах.

Наукова і практична цінність дисертації.

За характером та змістом дисертація є одним із перших у вітчизняній науці комплексних досліджень, у якому, з використанням сучасних методів наукового пізнання, урахування новітніх досягнень науки адміністративного права, а саме: досліджено теоретичні засади запобігання діянням, пов'язаним з корупцією; узагальнено суб'єктів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією; проаналізовано суспільні відносини, що виникають та розвиваються під час дії адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, як об'єкта наукового дослідження, також висвітлено особливості адміністративно-правових механізмів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, його складові елементи; узагальнено теоретичні положення щодо визначення співвідношення адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, із правовим механізмом запобігання корупційним правопорушенням; наукове бачення щодо співвідношення повноважень суб'єктів запобігання та протидії правопорушенням, пов'язаним з корупцією;

Викладені в дисертації погляди автора на адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, є достатньо обґрунтовані, зроблені висновки та визначені поняття мають відповідний ступінь наукової новизни. Всебічність зробленого аналізу підтверджується значною кількістю використаних автором наукових, інформаційних та правових джерел. Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. За допомогою чітких визначень понять, класифікацій тощо, автору вдалося досить аргументовано висловити свою думку щодо наявних на сьогодні дискусійних питань у сфері адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення та висновки дисертації можуть бути використані в:

- *науково-дослідній діяльності* – при подальшому опрацюванні та вирішенні проблемних питань пов'язаних з застосуванням адміністративно-правових механізмів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією (акт впровадження Інституту права Національного університету водного господарства та природокористування від 05 листопада 2021 року);

- *правозастосовній діяльності* для надання методичних рекомендацій практичним працівникам у застосуванні норм Закону України «Про запобігання корупції» та КУпАП (акт впровадження Головного слідчого управління НПУ України від 07 вересня 2020 року);

- *практичній діяльності* – використання отриманих результатів дозволить покращити практичну діяльність органів і підрозділів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією (акт впровадження Департаменту стратегічних розслідувань НПУ України від 25 жовтня 2021 року);

- *освітньому процесі* – матеріали дисертаційного дослідження використовуються під час проведення занять із навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Дотримання антикорупційного законодавства у правоохоронній діяльності», «Публічне адміністрування» та інші (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 01 листопада 2021 року).

Повнота викладення матеріалів у публікаціях положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні результати дисертації, висновки та пропозиції досить повно висвітлені у наукових публікаціях дисертанта. Посилання на опублікування досліджень є достовірними. Основні положення та результати дисертаційного дослідження знайшли своє відображення у двадцяти чотирьох наукових працях, з поміж яких: три статті у фахових виданнях юридичних наук, одна стаття у зарубіжному періодичному науковому виданні та двадцять тез доповідей на науково-практичних конференціях, круглих столах та міжнародних конференціях.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо змісту дисертації. В цілому дисертаційна робота вирішує важливу наукову та практичну проблему, що полягає у комплексному аналізі правопорушень пов'язаних з корупцією з розкриттям змісту та основних елементів адміністративно-правового механізму запобігання таким правопорушенням, а також розроблення пропозицій щодо удосконалення адміністративного законодавства та практики його застосування.

Разом з тим, в дисертації присутні спірні положення і положення, що потребують уточнення:

1. Досліджуючи адміністративно-правовий механізм запобігання, правопорушенням, пов'язаним з корупцією, основний акцент дисертанта направлений на поняття, структуру та елементи адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Водночас, вважаю, що автор недостатню увагу присвячує окремим механізмам запобігання (зокрема, дотримання вимог щодо конфлікту інтересів, володіння корпоративними правами).

2. Під час висвітлення питання щодо структури адміністративно-правового механізму запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, автор вказує на три складові елементи, якими є норма права (законодавчий акт), суб'єкти запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією та інструменти публічного адміністрування. Дане питання є дещо дискусійним, адже до складових елементів даного механізму варто було б додати такий елемент як законність, антикорупційні правова культура та правова свідомість.

3. У параграфі 1.3 автор, розглядаючи такі обмеження, приписи та заборони як порушення вимог щодо сумісництва, одержання подарунків, фінансового контролю, конфлікту інтересів автор вказує, що вони тягнуть за собою адміністративну відповідальність, передбачені санкціями статей КУпАП. Наприклад, дисертант вказує, що "за неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані передбачена виключно

адміністративна відповідальність». Водночас, слід зауважити, що наслідки таких порушень можуть бути також у вигляді притягнення і до дисциплінарної та/або цивільної відповідальності, що відповідає положенням ст. 61 Конституції України. Розкриваючи зміст санкцій за вчинення цих адміністративних правопорушень, дисертант обмежується стягненнями, що передбачені у Главі 13-А КУпАП. Проте не згадуються положення ст. 30 КУпАП, які передбачають можливість застосування судом такого адміністративного стягнення як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю незалежно від того, чи передбачене воно в санкції статті цього Кодексу.

4. Дослідження питання адміністративно-правових механізмів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією видається не досить повним та комплексним без аналізу конкретних положень міжнародного досвіду в даній темі. В розділі 3.1 автор виокремлює положення різних зарубіжних країн в питаннях запобігання саме корупції, без проведення аналізу на наявність аналогічного поняття – поняття правопорушення, пов'язаного з корупцією, хоч і пропонує використати їх позитивну практику, наголошуючи на реальних пропозиціях та дієвих методиках.

Водночас слід констатувати, що висловлені зауваження не заперечують загальну позитивну оцінку дослідження, проведеного. Воно є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності є суттєвими для вирішення конкретного наукового завдання.

Загальний висновок:

Дисертаційна робота Левчук Аліни Олександрівни «Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією» є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані цінні науково обґрунтовані та практичні цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання. Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях відповідають вимогам МОН України.

Таким чином, за своєю актуальністю, рівнем наукового вирішення досліджених питань, практичним значенням отриманих висновків та пропозицій, їх науковою обґрунтованістю і достовірністю наукове дослідження Левчук Аліни Олександрівни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 3 квітня 2019 року № 283), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (зокрема, пунктам 10 та 11), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167 (у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2020 року № 979), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (у редакції Наказу Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759).

Відповідно, Левчук Аліна Олександрівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 081 «Право» за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне правове процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Державного торговельно-економічного
університету**

А.В. ГУРЖІЙ

